

Orosz napló

1991

Jevgenyija Mojszejevna azt mondja, hogy az ő életében összesen három olyan év volt, 1924-től 1927-ig, amikor az üzletekben tele voltak a polcok, de akkor meg olyan drága volt minden, hogy azért nem lehetett megvenni. Az élete többi részét azzal töltötte, hogy kenyérre és egyéb alapdolgoakra vadászott, vagy sorban állt. Most 83 éves és először készül külföldre.

A szuhumi repülőtéren nincs busz, a hatvan utasnak a csomagjaikkal gyakorlatilag kellett a repülőig mennie a reptéri kutyák kíséretében. Futószalag sincs, érkezéskor a feladott bőröndöket talicskán hozták meg.

*

Tegnap vendégségben orosz vendéglátóink megkérdezték, hogyan tudunk olyan sokáig grúzok között lenni? Aztán a házigazda vállon veregetős hangszálllyal javasolta, hogy igyunk Magyarország szabadságára, hozzátéve, hogy nem érti, mi bajunk volt velük. Az angol megértő részvétellel volt az oroszok felé, akik csak most kezdik elveszíteni gyarmataikat, mint korábban Anglia. Aztán az is kiderült, hogy két skót is lakik a szállodánkban, mire előadta, hogy mennyire utálja a skótokat, walesieket és az íreket.

*

A szuhumi strandon a közelünkben ült három orosz, és arról társalogtak, hogy milyen kár volt kiengedni a kezükből Kelet-Európát. Igor alig volt hajlandó együtt heverni velünk a közstrandon, inkább átjárt a minisztertanács strandra, ahol végre rendes orosz arcokat lát – mivel oda főleg oroszok járnak nyaralni. De ez még semmi. Grúzoknál voltunk vendégségben,

és a hatalmas terített asztalnál, ahová őt is meghívták, elkezdte szidni a grúzokat – mellesleg a magyarokat is –, hogy ezek mind piócák Oroszország testén. A grúz fizikusnő ezen nagyon megsértődött, de aztán kiderült, hogy azért neki is diszkriminatív lelke van. Mondta ugyanis, hogy Grúziában csak októberben kezdődik az iskola, hogy amíg meleg van, a gyerekek pihenhessenek. Csakhogy én láttam a városban szeptember elején iskolásokat, és mikor ezt említettem, azt mondta, hogy ó, azok csak abházok, mintha akkor már nem is gyerekek lennének. Tett olyan megjegyzéseket is az abházokra, hogy azoknak nincs is kultúrájuk, és hogy ez itt mindig is Grúzia volt. De az abházok sem maradtak adósak, mert azok meg ugyanezt állították a grúzokról, hogy nincs is kultúrájuk, csak tőlük vették át, és ez mindig is Abházia volt.

*

Egyik este a Vrérmjában [híradóban] azt mutatták, hogy a magyar üzletekben hatalmas húsoktól roskadoznak a polcok – a hír folytatása az volt, hogy nem tudjuk külföldre eladni –, erre Igor azt mondta, hogy ezért kell az ő anyjának reggel 6-kor sorban állnia, mert nálunk minden van, mivel ők olyan jószívűek, hogy mindent nekünk adnak, és nekik nem marad. Egyszóval azt képzelem, hogy a világ legnagyobb országában azért éheznek, és azért nincs semmi a boltokban, mert mindent odaadnak a világ majd' legkisebb országának, hogy azok lakjanak jól. Szerinte sokkal jobb a Volgában fürödni, mint a Fekete-tengerben, és azt is ki akarta húzni belőlem, hogy a Krím szebb, mint a Kaukázus (pedig a Krím már nem is Oroszország, hanem Ukrajna). Mintha egy tájnak a szépségét az határozná meg, hogy Ő orosz. (Mellesleg félig ukrán.) A grúz házínénink azt mondta, hogy be se engedett volna a házába orosz, ha nem velünk jön.

*

Megérkezett a szerb vendég is a konferenciára, aki ugyancsak előhozta, hogy a horvátok milyen szörnyűek, holott kölcsönösen akarják kiirtani egymást, tehát nyilván a szerbek is ugyanolyan szörnyűek.

*

A leningrádi Olja '89-ben utazott a szuhumi trolibuszon, amikor grúzok szálltak fel, és le akarták löni a sofőrt, mert abháznak látszott. Pisztolyt nyomtak a fejéhez és csak az mentette meg az életét, hogy nála volt az igazolványa, amelyben benne volt, hogy örmény.

A kirándulásra, amelyet a Volga menti Sirjajevo faluba tettünk, az egyetem irodalom szakos hallgatói kísérték el, valamennyien tadzsikok. A saját összedobott pénzükön vendégeltek meg minket, egy falubeli ház udvarán főztek, hatalmas asztalt csináltak a konferencia résztvevőinek. Az orosz szervező nem mulasztotta el megjegyezni, hogy az oroszok pénzén tanulnak itt „ezek a ferdeszeműek”.

*

A költőnő (orosz), aki Grúziában él, azt hangoztatta a helyi tévében, hogy jobb lenne, ha a grúzok és az abházok békében élnének és megférnének egymással, úgy, mint eddig, erre grúzok fenyegették meg, hogy ha továbbra is ilyeneket beszél, lelövik.

*

Most az írek is megint egymásnak ugrottak, amihez az angolok megjegyzése az volt, hogy az íreket nem kell komolyan venni, azok nem is nép.

*

A hajón is megkérdezték, hogy hol sültünk le, az öreg veterán nénike a sok kitüntetésével ugyancsak csodálkozott, hogy tudtunk olyan sokáig grúzok között lenni.

*

Néztük a hajón a tévében a híreket, és bementek, hogy visszaadtak egy kolostort, amit idáig a KGB használt. Az egyik öreg bácsi erre azt mondta a másiknak, hogy ez borzasztó, hetven évig harcoltunk a vallás ellen, és most megint itt vannak! Ez már új nemzedék – válaszolja amaz –, most már másképp gondolkodnak. Erre ez: De hiszen a mi fiaink az új nemzedék: ezek szerint rosszul neveltük a fiainkat!

IX. 23.

Este hatkor indultunk el Szamarából a Szergej Lazo nevű hajón. Ez sokkal szebb, bár kevésbé összkomfortos, mint az Első Péter, amivel a tengeren utaztunk. Az egész fából van és szépek a bútorok. Van egy kellemes nappali, pontosabban olvasószalon, ahol vannak asztalok, így nem kell a szűk kabinban szorongani. A tévé is csak a kikötőben működik, így nyugalom van. Bár egyik asztali lámpában sincs körte, azért viszonylag lehet látni.

IX. 24.

Első osztályú tájfutás. Délelőtt jobboldalt alacsony hegyek hullámoztak, látszott néhány város csupa fából épült házzal, és mindenütt sárguló erdő. Nagyon széles a víz, nem is lehet megállapítani, hogy mennyire, mert azt hiszem, partot látok, aztán kiderül, hogy az csak sziget. Vastag kendőkbe és kabátba burkolt nénik üldögélnek az ablakban vagy a fedélzeten. Minden évben végigutaznak a Volgán, ez itt régi szokás, Csehov is többször megtette ezt az utat. Olyan, mintha nem is folyó, hanem egy tó lenne sok szigettel. Szaratov városában egy órára kiszálltunk, elmentünk a fő sétálóutcába, szombathelyi hangulat volt.

IX. 25.

Minden reggel meglepetés. Most egyáltalán nem látszik a part, olyan, mint-ha tengeren utaznánk, csak kisebbek a hullámok. Ködös, szürke idő van, egy kis eső is volt, de már nem olyan csípős hideg a levegő. Éjjel fél három körül üdítő is volt kiállni egy kicsit a fedélzetre és nézni a teliholdat. Az utasok kabátban korzóznak körbe-körbe a fedélzeten.

Volzsszkijban kötöttünk ki egy félórára. Most már süt a nap, ismét jövünk a hidegből a melegbe. Kabát nélkül lehet napozni, nem kell kuksolni az ablak mögött. Itt sem sikerült gyufát venni, mindenütt jegyre adják.

Volgográdban álltunk három órát, itt volt egy könyvesbolt, ahol végre olvasnivalóhoz jutottam, és ezen kívül lehetett kapni az Aliz [Mosonyi] könyvét, a „9 éves vagyok!” címűt és még egy másik ilyet. Vettem egy újabb cseh albumot, elég súlyos darab, több mint 400 oldalon tele gyönyörű képekkel, 1839–1914 között készültek. Nem lesz nagy élmény hazáig cipelni, de nem baj.

Tbilisziben rendkívüli állapot van.

IX. 26.

Délután érkeztünk Asztrahányba.

IX. 27.

Párizs, Koppenhága, Asztrahány – egy-egy születésnap. Reggel dinnyét etünk, öreg kalmüköket fényképeztem a városban, az egyik mondta, hogy a háborúban ő is harcolt Magyarországon, szép a Balaton, a Duna, van Buda meg Pest és a kitüntetései mind ott voltak a zakóján. Itt már déliesebb a han-

gulat, bár hiányoznak a pálmafák. Induláskor bekapcsolták a katonazenét, a kikötői kutyák és macskák a hajó mellé gyűltek, voltak integetők is, mire elhagytuk a várost, a nap is lement. Sajnálom, hogy nem tudtuk megnézni a Kaszpi-tengert, de nem volt jármű, ami odáig elvisz és visszahoz. Reggel az utasok már fél ötcor fogták a szatyraikat, és mentek vásárolni. Még ilyenkor csak hatvan kopejka a görögdinnye, később már hetven lesz. Este a hajón dagesztáni konyakot ittunk, ezt sikerült venni.

IX. 28.

Reggel Nyikolszkoje faluban álltunk meg rövid időre. Ez egy igazi porfészek, Igor szerint persze Asztrahány is az Szamarához képest. A helybeliek rögtönzött piaccal vártak a kikötőben – a fő cikk itt is a hal és a dinnye, lezajlik az adás-vevés nagy porfellegekkel a háttérben, mire a hajó kiér a nagy vízre, már el is tűntek az árusok. Egy öreg kalmük tereli apró, ferdeszemű unokáit megnézni a hajót. Itt is fából vannak a házak. Aktyubinszk a következő állomás, itt is kitódult mindenki dinnyét venni, lehet, hogy már mindet meg is ették, amit az előző piacon vettek? Alig hagytuk el a várost, a parti erdőszélen egy násznép látszik menyasszonyostól, vőlegényestől, a hajó dudál nekik, ők is visszadudálnak az autóikkal, integetés oda-vissza. Mire Kamennij Jarba értünk, sötét lett, de azért a piacot itt is megtartották. A hajón bekapcsoltak egy nagy fényszórót és odairányították az árusokhoz. Nagy piros rákokat árultak itt, mindenki szatyorszámra vette, én meg ettem egy volgai sült halat. Villanygyújtás után beláttam a kabinok ablakán – az ágyakon szép sorban nagy dinnyék fekszenek.

IX. 29.

Reggel nyolckor indultunk Volgográdból. A rádióból megkérték az utasokat, hogy menjenek ki a fedélzetre, és vessenek búcsúpillantást a hős városra. Utána műsort adtak a sztálingrádi csata emlékére. Azt is bemondták, hogy ne dobjunk kenyeret a sirályoknak, mert az a nép vagyona.

Újra átkeltünk a zsilipen, két zsilipkamra volt, mindkettőben emelkedtünk vagy tíz-tíz métert, egy kamra felduzzasztása nyolc percig tartott.

Volzsszkij – itt árulják a sapkákat, kendőket, zoknikat valami angórából. Most újra megjöttek a felhők, néha még kisüt a nap, de már hűvösebb van. Tegnap még fürdőruhában is lehetett napozni, a nénik ma ismét kabátban köröznek. Vitorlás hajók is vannak a vízen.

Dubovkában csak három néni volt pár zacskó szilvával, itt épp csak öt percet álltunk, alighogy kitódult a nép, máris indulás vissza. Primorszkban megint a dinnye volt a fő szám, vettem én is egyet. Még lehetett egy kicsit a napon üldögelni, most kopár dombok vannak a parton, a túlsó jó messze van. A magányos bácsi beült a kártyapartiba. Borzasztó, hogy nincs távcsővem, máig bánom, hogy nem vettem meg akkor Vilniusban. Sokkal jobban tudnám figyelni a partot.

Baliklej – itt valami birkagyapjút vagy mit árultak. A helyi nénik feljöttek a hajóra abban a reményben, hogy a nagyvárosból jött hajón minden van, és egy darabig álldogáltak a büfé előtt, amiben nem volt semmi és nem is nyitott ki. Csak valami nagyon drága konyak van benne és nyugati cigaretták. Ha valamelyik nagyobb városból futunk ki, van néhány kefir vagy ásványvíz, de sietni kell, mert percek alatt el is fogy. Antyipovkában ugyanez a jelenet ismétlődött meg, az utasok ki, a helyiek be. Ez nagyobb hely lehet, mert a kikötő szép faépület, a piac is aszfalton volt, nem a porban. Málnát vettünk. Most már öt óra után besötétedik. Láttam egy fényes hullócsillagot. Este beültem a moziba. A vetítógép botrányos. Néha a kép közepe majdnem éles, de többnyire az sem, az életlenség mértéke ingadozik, hol itt, hol ott látszik jobban a kép.

IX. 30.

Egész délelőtt Szaratovban voltunk, újra végigmentünk a belvároson, most ráérősebben, mint a múltkor. Itt is van CUM áruház, csak kisebb, mint a moszkvai. A Komarno nevű hajó állt a miénk mellett, és Szlovákiának hívják a nagy szállodát. Ma is süt a nap, de elég hideg szél van. Délután gyönyörűek voltak az őszi színek, az ég és a víz tündöklő kék, a parton sárguló erdők. Nincs szebb, mint hajón utazni. Ha az orrban állok, motorzaj sem hallatszik, csak siklik csendben, és őszi erdők illatát hozza a szél.

A szobaszomszédunk hetvenéves, rég nyugdíjba mehetett volna, de dolgozik egy csirkekeltesítő üzemben, mert így ingyen kap havonta harminc tojást és három csirkét, ami nagyon nagy kincs. Ezért minden reggel ötkor kel, negyven percet buszozik az állomásig, onnan még félóra elektricskán [helyiérdekű vasúton], és negyedóra gyalog. De van, akinek a felesége is ott dolgozik, az már hat csirke egy hónapban, és hatvan tojás. Azt is mondta, milyen jó, hogy Asztrahányban jegy nélkül lehet kapni a gyufát. Erre mi mondtuk, hogy egyáltalán nem láttunk ott gyufát, mire mondta, hogy ő se, de tudja, hogy ott jegy nélkül van, és ez milyen jó.

Este újabb zsilipen haladtunk át, benn a kamrában egész kis házibuli alakult ki a fedélzeten. A mi hajónkon diszkózene szólt, és tánokra kerekedtek a matrónnövendékek, a másik hajón meg lányok táncoltak. Egyszerre két hajót enged át ugyanis a zsilip. Ezek átkiabáltak, hogy – Honnan jöttök? – Csebokszariból, hát ti? – Nyizsnyij Novgorodból! – aztán búcsúintetés.

X. 1.

Ma reggel nagy köd volt, emiatt két és fél órát kellett vesztegelni a vízen, félórányra Szizrany kikötőtől. De aztán kisütött egy kis nap, és csak egy órát késtünk Szamarából. Itt az L. Dovlatov nevű hajó mellé álltunk be, ez volt tegnap a zsilipben.

Szuhumiban harminc fok van, Pesten meg huszonnyolc. Itt meg jó hideg.

Szó volt arról, hogy Kazany nagyon szép város, de nem fogjuk látni sajnos, mert éjszaka leszünk ott. Igor persze megjegyezte, hogy annyira azért nem lehet szép, mivel nem orosz.

Szamarában a konferenciaszervező várt minket a kikötőben újabb üzleti ajánlatokkal, és megint el akart cipelni egy festőhöz, hogy vegyünk képet.

X. 2.

Ma délelőtt Uljanovszkban voltunk, elég zajos, bűdös, kellemetlen hely. A kikötőből egy buszon mentünk be a városba, amiben rajtunk kívül gyerekek ültek, és az idegenvezető egész úton olyan szöveget nyomott, hogy még az ötvenes években is dicséretére vált volna. Itt született Lenin, ez a Lenin utca, ott a Lenin múzeum, ennyi meg ennyi szövetet termelnek Uljanovszkban, hogy fejlődik a gazdaság, ez a Lenin Nővérei Gimnázium, Lenin szülőháza stb. Ez rendkívül érdekes lehet a gyerekeknek.

A pincér néni mindenkinek elújságotla, hogy mi milyen gazdagok vagyunk, hogy minden ételből rendelünk, pedig mások itt féladagokat kérnek, alkudoznak. Egy egész adag is elég szűkös persze, nem tudom, hogy még annak is a fele mire elég?

Volgográdban dobozos sört ittunk a padon, és megrohantak a gyerekek, hogy adjuk nekik a dobozt, alig tudtam lenyelni a sört zavaromban, olyan szoros gyűrűben álltak körbe. Egy átlagos oroszoknak ez olyan drága, hogy nyilván nem vesznek, így aztán dobozhoz jutni is nagy szerencse.

A bulgakovisták között van egy Amerikában élő orosz néni, aki Szamarában született, és az 1922–24 közötti szamarai éhínség idején mondták neki

a szülei, nehogy utcai pirogot vegyen, mert az emberhússal van töltve. Így aztán nem volt kedve Szamarába jönni, mert mindig ez jut róla eszébe, igaz, hogy már elég öreg is.

A leningrádi blokádról is hallottam két hasonló történetet, hogy valamelyik nénit áthívta a szomszéd sült húst enni, az meg nem értette, honnan van, erre azt mondták neki, hogy ne ijedjen meg, még friss, nemrég halt meg valamelyik lakó a szomszéd házból. Egy másik kislánynak meg húslevest adtak, csak mikor már megette, akkor közölték vele, hogy emberből volt. Azt is csinálták, hogy az ágyneműről vágták le a csontgombokat, és azt főzték meg levesnek.

Szimbirszk-Uljanovszk óta nem álltunk meg, és sajnos sötét lett, pedig a Káma valahol ezen a szakaszon folyik a Volgába, de nem lehetett látni. A Tejút viszont pazarul látszik, és az összes csillagképek. Hullócsillagok is feltűnnek, ha jól emlékszem, most október elején is van egy meteorraj, amitől gyakoriak. Csak hát egy kicsit hűvös, szeles az idő kint álldogálni. Kazanyból nem sokat láttam, este tízkor érkezünk meg, hatalmas táblán üdvözölték a Tatárföld fővárosába érkezőket, egy-két tatár szundikált az állomáson, de nem volt semmi említésre méltó a kikötőben, csak két kutya csellengett.

X. 3.

Reggel Csebokszáriban kötöttünk ki, a csuvasok földjén. Igor szerint ez is egy sárfészek, nem is volt hajlandó velünk sétálni, hogy ő már látott faházakat, ez nem újdonság, és elment inkább újságot venni. Nekem viszont nagyon tetszett. Igaz, hogy csak a Volga-parti régi negyedre néztem meg, ahol faházak voltak, és egy templom, ami a tizenhetedik században épült, és nekem eddig ez volt a legszebb. Tele freskókkal, de azok nem úgy néztek ki, mint amit festettek, hanem mintha beleégették volna a falba a képeket, feketék voltak, mintha kiégett volna az épület, de közelebbről nézve csak úgy voltak festve. Ez is azoknak a dolgoknak az egyike, amit nem lehet lefényképezni, legalábbis csak ilyen egyszerűen. Csodálatos meleg van, és a színek! A sétány fehér kőkoralátja, az ég kék és a víz, aranyló nyírfák az éles napsütésben.

Most nagyon erős szél fúj a fedélzeten, de meleg, így még ingben is lehet ülni. Visszatérve a diszkriminálókra, ez a Nyemcev azt is mondta, hogy milyen jó ott Szamarában élni, mert nincsenek nemzetiségek. És egyáltalán a Volga mentén csak kis töredék népek élnek, akik nem ugrálnak szerencsé-

re. Persze próbálnának csak ugrálni, akkor aztán kiirtanák azt is, ami még megmaradt belőlük. Az angol még azt is mondta, hogy nem érti az osztrákokat, miért hagyták szétesni a birodalmat? (Mármint a monarchiát). Ezeknek a gyarmatosítás, bekebelezés dicsőség, szerencse, hogy nem értettem, mit mondanak azon melegében, mert különben rájuk kellett volna borítani az asztalt, amit én persze nem tettem volna meg, de akkor is, ezekkel inni?

Iljinka csodálatos hely, már ahogy a kikötőből látszik, itt is csuvasok laknak. Zöldellő dombokon épült faházak vannak aranylő nyírfák között, szinte összefüggő az erdő, a házak a fák alatt vannak.

Kozmogyejmszka már a mari földje. Két mari nénivel sikerült egy kicsit beszélgetni, mondtam is az egyiknek, hogy milyen gyönyörű ez az utca meg a faházak is. Na erre azt mondja: Ez? Hát ez ócska, nem itt a szép, hanem arra szép új nyolc- meg tízemeletes házak vannak. Szerencsére az nem látszott oda. A samaraiak is nagyon büszkék voltak a ronda beton hodályukra, hogy milyen szép új könyvtáruk van. Ott is kérdezte egy néni, hogy minek fényképezek, mondom, hogy tetszenek a faházak, erre ő – mi tetszik ezen a régi vacakon, ott vannak a szép, modern nagy házak.

Igor legújabb szövege – kár, hogy Sztálinnak nem volt ideje visszatelepíteni minket a Volga mellé, mert a magyaroknak ott van az igazi helye. De ő meg azt hiszi magáról, hogy neki meg New Yorkban van a helye, oda vágyik, csak azt nem veszi észre, hogy ilyen előítélet-tömeeggel még itthon se érzi jól magát, nemhogy Amerikában vagy akárhol másutt. Este üzleti tárgyalásokat folytattam a matrózfiókákkal, az egyikkel még utána is elbeszélgettünk.

X. 4.

Ma átköltöztünk a Mihail Nazarovra, mivel eddigi hajónk csak Nyizsnyij Novgorodig jött – amit átmenetileg Gorkijnak hívtak. Ez a hajó kisebb, mint a Szergej Lazo és nem is olyan elegáns, de az ágy végre kényelmesebb. Óbudán építették 1959-ben. Az egész napot a városban töltöttük, reggel hétkor értünk ide, és csak este hatkor indultunk tovább. Itt szerencsére az óvárost a háború és a béke is megkímélte, szépek az épületek, a kikötőből befelé menet prágai hangulat volt. Van egy vár meg egy hosszú sétány, ahonnan tágas kilátás nyílik a Volgára, és 1349 lépcsőn lehet a partig lemenni – de ezt nem én számoltam meg, hanem egy helyi bácsi mondta Igornak. Bementünk egy zsinagógába is, de Igor tüntetőleg nem jött be – mert ő nem zsidó. Egy pap (vagy rabbi) mondta, hogy csak februárban kapták vissza, így csak elég tessék-lássék volt berendezve. Bementünk a helyi Szépművészeti Múzeumba,

ahol egy csomó, oroszórákról ismert festő képei is voltak, min Repin, Levitan, Szerov, Szurikov, meg az egyik Siskin is, ami benne van az albumomban. Innen is katonazene kíséretében futott ki a hajónk. Ezen most kiránduló kamaszok utaznak, akik rendkívüli forgalmat bonyolítanak a kabinok között, szinte egyfolytában ajtócsapkodás van.

X. 5.

Reggel a rádióban felsorolták, hogy milyen helyek mellett megyünk el, mit lehet látni. Az éjjel a Gorkij víztárolón haladtunk át, ahol ki van szélesítve a Volga, és a rádió büszke hangon adta elő, hogy ezen a területen 330 települést szüntettek meg.

Délelőtt volt egy kis napsütés, szép faluk mellett haladtunk el, a faházak mindenféle színűre vannak festve, még citromsárgára is. Aztán lement a nap, és nagyon hideg lett. Ma nincs ebéd, hanem „második reggelit” adnak, mert ebédidőben érünk Kosztromába. Először a betonrengeteg tűnt fel, már megijedtem, hogy hová jöttünk, de azt elhagytuk szerencsére. Kishajón átmertünk a túloldalra, de úgy láttam aztán, hogy az nem is a Volga, hanem egy másik folyónak (a Kosztroma) torkolata volt. Itt egy kolostort mutattak meg, és volt még ott két másik templom is, az egyik teljesen fából, de ezek nem voltak nyitva. Körben faházak, falusi hangulat. Az utcán megrohantak a gyerekek, rögtön amerikainak néztek, gondolom, a táskámon hivalkodó Kodak-felirat miatt. Mondtam, hogy csak magyar vagyok, erre kicsit lehültek, de azért megkérdezték, hogy van-e dollár, és mindenféle szuveníreket akartak rám sózni. Mikor visszajöttünk a hajóhoz, még volt idő, egy kisebb hegymászás után meg lehetett nézni a városnak ezt a részét is, persze elég kutyafuttában. Nagy varjúkárogás volt mindenütt, meg itt is egy templom, körülötte vásári negyed. Egy négyszögletes teret zárnak be a fehér épületek, és a külső meg a belső oldalon is üzletek sorakoznak. Szépek a környező házak is, de a legharsányabb építmény a Lenin-szobor, a víz felől minden templomnál jobban látszik. A szokásos katonazenére indult tovább a hajónk.

X. 6.

Ez a hajó kifejezetten idegesítő a másikhöz képest. Nincs egy nyugodt sarok, ahova félre lehetne húzódni. Két közös helyiség van összesen, de csak az egyikből lehet kilátni. Ez a társalgó meg tévészoza, ami elöl van, és innen lehetne legjobban látni a tájat. De nem lehet, mert ezek a gyerekek itt úgy vi-

selkednek, mint az óvodások. Hangosan bömböl a tévé meg a rádió, verik a zongorát, kergetik egymást és visítanak egyidejűleg. Persze a tévében általában nincs adás, csak sistereg. De ha véletlenül van, behúzzák a függönyöket és sötétben ülnek. Van egy videószoza eggyel lejjebb, de onnan nem lehet kilátni, és még füstölnek is. A kabinban szintén bűdös van, pláne hogy nem nyílik az ablak, marad a felső folyosó, ahol van négy fotel, de mindenki itt rohangál, és csak egy oldalra lehet kilátni, így folyton ingázni kell a két ablak között, miközben mindenütt ordít a rádió.

Délelőtt ismét egy zsilipen keltünk át. Öt hajó préselődött be a kamrába. Ahogy felemelkedtünk a part magasságába, a korláthoz jött egy macska és egy ló, utóbbi meg is etették az utasok. Uglics után megint van egy kiszélesített szakasz, ahol lakott területek vannak elárasztva, és állítólag templomtornyok állnak ki a vízből. Hosszas várakozás után végül valóban láttam is egyet, de több nem mutatkozott, pedig alig győztem futkosni az ablakok között, hogy el ne mulasszam. Azt mondják, kisebb vízálláskor több is látszik. Reggel három fok volt, aztán később se igen lett sokkal több, így nem lehetett sokáig a fedélzeten álldogálni. De különben ott is üvölt a rádió, cseppeté van, ami magában még nem is lenne baj, de a Volgára ügyet se vetnek. És a tetejében arany foguk van, lányoknak is elől, pedig csak 16-17 évesek. Ezen kívül itt megállás nélkül takarítanak, ha véletlenül le tudok ülni egy nyugodt sarokba, azonnal ott terem valaki egy porszívóval vagy seprűvel és elzavar, vagy felmosnak és nem lehet arra menni vagy csúszik. Most is majdnem elbucskáztam a lépcsőn, ha felül éppen meg nem fogok egy keresztzrudat. Itt van a büfében tatár sör, azt iszogatom.

1993

VI. 5.

Éjjel $\frac{3}{4}$ van és nincs teljesen sötét. Végigjöttünk a Néván, és most a Ladoga-tavon utazunk a Petrokréposzty fedélzetén. Egy óra körül láttam egy ufót. Kétszer jelent meg a nyugati égen a teliholddal átellenben. Először egy fényes pontot vettem észre, ami nagyobb volt egy csillagnál, de magasabban, mint a földi fények. Sajnos hamar eltűnt, de tovább figyeltem azt a helyet, és kb. tíz perc múlva újra megjelent, most egy kicsit még nagyobbnak láttam és villogott is, ahogy a tűz szokott, leginkább egy szupernóva lehet ilyen, ha megjelenik az égen, csak sajnos megint elég hamar eltűnt, úgy fél perc lehetett az egész.

Reggel Valám-szigetére érkeztünk a tó északi részén. Itt most újra használatba vett templomok és kolostorok vannak, délelőtt gyalog kirándultunk, délután kishajón vittek a sziget másik részére a legnagyobb templomot megnézni. Nekem a reggeli túra jobban tetszett, erdőkön mentünk keresztül, voltak kis tavak is, és a hegyről le lehetett látni a nagy vízre. Amerikában is fantasztikus tájak vannak, csak hogy itt belép a szív is. Szinte boldog voltam egész úton, megszerettem ezt a tájat meg az orosz embereket. Testes asszonyságok, nagyszakállú pópák, pisze orrú gyerekek. A kedvencem az idegenvezető bácsi volt, egy vénséges ősz öregember, nagy léptekkel mindig a csoportja élén ment, verseket szavalt a botjára támaszkodva, nem csak a hivatalos szöveget darálta. Végeredményben ez is csak egy turistacsoport volt, de úgy éreztem, hogy ezek az emberek tisztelik a természetet, ahova eljöttek. Amerikában azt a tömeget valahogy olyan vérszívónak láttam egy kicsit, a Big Faithfulnál úgy gondoltam, hogy én is részt veszek ebben a rablásban, ami a szent helyek ellen folyik. Ott valahogy az egész táj a furcsaságaival pusztá látványossággá alacsonyodik, amit pénzért meg lehet venni.

Volt néhány örült, akik megfürödtek a Ladoga-tóban, pedig rettenetes hideg volt a vízen kívül is. A hajón egy zöld kismacskáról álmodtam, olyan volt, mint a víz alatti mohák, majdnem fekete, de a fényben mégis sötétzöld.

*

Este kimentünk a pályaudvarra, de ebben az országban nem úgy mennek a dolgok, hogy a pénztárban vesz az ember jegyet, mert ott már kora reggel mindet felvásárolják a nepperék, így csak azokkal lehet alkudozni. Végül sikerült elutazni Pityerből Tverbe, onnan meg busszal Torzsokba. Petya jött velünk, Igor teljesen megőrült, megállás nélkül iszik, hatmillió rubellel járkált, és ezt részegen el is újságolta mindenkinek. Torzsokban többek között megnéztünk egy kolostort, ami idáig börtön volt, felmáztunk a templomtoronyba is. A portás elújságolta, hogy húsz évig lakott itt, ami azt jelenti, hogy rab volt vagy börtönőr. Ezt most visszaadták az egyháznak, és felújítás meg ásatások folynak. Az udvaron egy ládában emberi csontokat láttam összegyűjtve, és egy nagy gödör falából is hasonlók álltak ki. Egy koponyát próbáltam kiásni, de rám szólt a régészeti nacsálnyik [főnök], hogy mit művelek, így csak a lábszárcsontokat tudtam lefotózni, mindenesetre valószínű, hogy az időközben elhullott rabok csontjai voltak azok.

Eredendően száz dollár volt félretéve Torzsokra, mivel Pityerből vonattal készültem Szimferopolba, de aztán, hogy Torzsokot megnézhessem, végül úgy alakult, hogy Moszkvából együtt repülünk. Odáig vonatoztunk,

de persze a repülőtéren a szokásos szovjet bonyodalmak folytak, hogy az utolsó pillanatig nincs hely a repülőre, aztán mégiscsak van, de addigra már nincs elég idő, hogy a dollárokkal számolgassanak, így három dollár fejében rubelért is kiadták a jegyeket. Az egész repülőtér egy fejetlen felfordulás. A felnőttek idegesek, hatalmas csomagokkal tolonganak, sírnak a gyerekek, kutyát, macskát, papagájt szorongatnak, akik szintén hallatják hangjukat. A jegyünk az ukrán légitársaságnál lett lefoglalva, de ott verekedés tört ki, és nem lehet senkivel sem beszélni. Az oroszok pedig semmit sem tudnak róla, mert a számítógépeik nincsenek összekötve egymással. Petya nemzetközi botrányral fenyegetőzik. Megígérik, hogy intézkednek. Végül már csak ránk vár a gép, persze tele üres helyekkel.

Szimferopolból taxival jöttünk Koktyebelbe 15 dollárért. Ezt persze csak az teheti meg, akinek van rá pénze, különben semmi közlekedés nincs.

A szálláshelyünk a Kék-öböl panszionát [üdülő], ami leginkább egy úttörőtáborhoz hasonlít, csak nem úttörők, hanem teljes létszámú családok, számtalan, mindenféle korú gyerekekkel vannak itt.

Ogyesszában felállítottak egy Lenin-szobrot, de rosszul készítették el, így egyszercsak leesett a feje. Kiadták a szobrászoknak, hogy csináljanak neki új fejet, azok meg nem nézték meg az eredeti szobrot, így csak a leleplezéskor derült ki, hogy két sapkája van Leninnek: egy a fején, egy a kezében.

Az ukrán pénzt úgy hívják, hogy karbovanyec, rövidebben: kupon, és úgy néz ki, mint a Gazdálkodj okosan! játékpénzei. Egyet elteszek emlékebe, vizes lett és szétfolyt rajta a festék. Rubelt hivatalosan nem váltanak a bankban, mert most már függetlenek, és inkább dollárt akarnak. Meg is követelnek a külföldiektől ötven dollár belépődíjat, de se a tengerparton, se máshol semmi olyan szolgáltatás nincs, ami egyetlen nyugati turistát is idevonzana, és a lakosság nagy büszkeségében még le is hülyézi a külföldieket. Így akarnak belőlük élni.

Tegnap Szudákba mentünk kirándulni kishajóval. A szállodában nem váltottak pénzt, enni és innivalóért is egy félórát kellett a tengerparton gyalogolni. Maga a kirándulás is a szervezés csodája volt, annyiban, hogy se reggeli, se ebéd, valami szeszesitalok meg voltak rendelve, azt a múzeumigazgató előző este szűk baráti körben eltüntette, de legalább vacsorára éppen visszaértünk. Maga a konferencia is hasonló szellemben folyik, szállást nem fizetnek senkinek, és jusson mindenki ide, ahogy tud. Azért akad néhány elszánt amerikai hölgy, meg német, olasz, francia kutató és a három magyar meg én, a potyautas. Nagyon zajos itt az esti élet, két diszkó kereszttüzében ülök a dekabristák szobrának tövében.

Megérkezett a novoszibirszki Igor, családotól. A hatóság repülőúton egy pohár vizet kaptak az utasok, mivel Novoszibirszkben nem találtak semmilyen ételt. Utána leszálltak Szocsiban, hogy benzint vegyenek fel, de az oroszok nem akartak adni, mert nem az Aeroflot, hanem idegen (ukrán) légitársaság gépe volt. Végül dollárért mégis adtak, de ez újabb hat órába telt.

*

Június 20-án áthurcolkodtunk Gelendzsikbe. A buszon álló utasok is voltak, ahányszor ellenőrző pont volt az úton, megkérték őket, hogy tűnjenek el. Ilyenkor az egész középső sor leguggolt az ülések közé. Volt ukrán határ-ellenőrzés, megkérdezték, hogy van-e még rajtunk kívül külföldi, mire egy orosz néni megjegyezte, hogy mindenki külföldi, aki orosz.

*

Ebben az öbölben lakott negyven hattyú, de tavaszra csak tizenkettő maradt, a többi megették az emberek.

*

Igor ősei Volga-menti németek voltak, a második világháborúban a szüleit és az egész kolóniát kitelepítették Szibériába, nehogy a németekkel kollaboráljanak. A háború után meg háborús bűnösöknek nyilvánították őket, mert németek. A szülők több mint tíz évig egy tyúkólban laktak, Igor is ott született. -50 fokos hidegekben reggelenként az arcáról kapargatták a jeget. Csak '56-ban, két éves korában tudtak lakásba költözni. Viszont azóta se volt soha életében beteg!

Ez az Igor nyolcszor felvételizett a Zeneakadémiára. Mindig a legmagasabb pontszámot érte el, meg is kapta levélben az értesítést, hogy gratulálnak, fel van véve, aztán néhány nap múlva jött a szokásos telefon, hogy mégsem vehetik fel, mert megtudták, hogy templomi kórusban énekelt.

Az árvaházi gyerekek minden nap kijönnek a strandra, egyforma fürdőnadrágban sorba állnak a víz mellett, egyszerre négy vagy öt mehet fürödni néhány percre, utána kijönnek, és a soron következő négy mehet be.

Gelendzsikben azt mondta egy görög ember, látta a tévében, hogy Afonyban [Novij Afony] szerteszét halottak hevernek az utcán, és senki nem temeti el őket. Az egész táviratozás Szuhumiba túl optimista elképzelés volt. Remélem, azért nem válaszolnak, mert elmenekültek. Az emberek szerint még sokáig fog tartani a háború.

© Szilágyi Lenke, Gagra, 1991

© Szilágyi Lenke, Szuhumi, 1991